

УДК 911.3

РОЛЬ ТУРИЗМУ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Л. Котик

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна*

Проаналізовано роль туризму в розвитку трансформаційних процесів господарства на території Львівської області. Звернуто увагу на започаткування інноваційної діяльності, формування нових територіальних осередків туристичної діяльності, подолання проблем депресивності та периферійності.

Ключові слова: трансформація господарського комплексу, туризм, інновації, депресивність, периферія, логістичний центр.

У період становлення економіки України цікавим є дослідження трансформації господарських комплексів регіонів держави як у цілому так і в розрізі окремих галузей, видів економічної діяльності, сегментів, секторів, сфер тощо. Однієї із наймолодших за часом виокремлення проте найдинамічнішою за тенденціями розвитку та перспективною, з урахуванням потенційного попиту на кінцевий продукт, є туристична галузь. Беручи до уваги прикордонне положення Львівської області, її значний туристично-рекреаційний потенціал, сформовану й розвинуту туристичну інфраструктуру, підтримку розвитку туризму в регіоні на законодавчому рівні (“Стратегія розвитку регіону до 2015 р.”, “Програма розвитку туризму та рекреації у Львівській області на 2011—2013 рр.”), позитивний туристичний імідж області після проведення ЄВРО-2012 дослідження ролі туризму у трансформації господарського комплексу області є актуальним та на часі.

Під трансформацією господарського комплексу розуміють зміну перетворення виду й форми суспільно-виробничих відносин. На сьогодні дані проблеми вивчають географи: Г. Балабанов, О. Гладкий, О. Заставецька, С. Іщук, В. Нагірна, Л. Немець, О. Нижник, Г. Підгрушний, М. Пістун, О. Топчів, О. Шаблій, Л. Шевчук; економісти: В. Захарченко, М. Дмитренко, С. Єрохін, В. Савчук, У. Садова та інші. Вони досліджують галузеві та регіональні аспекти перебігу трансформації господарства, розробляють теорію трансформації господарського комплексу регіону, ґрунтовно аналізують вплив факторів на перебіг трансформаційних процесів, з-поміж яких вирізняють і вагомий внесок туризму [4, 6, 11].

Враховуючи змістовні зв'язки, які формуються між складовими комплексу у процесі здійснення трансформаційних перетворень, а також спираючись на теоретичні напрацювання з теорії трансформації господарського комплексу [3, 4, 11] можна виокремити чотири типи трансформації господарського комплексу: структурну, функціональну, організаційну, управлінську [5]. Зокрема, структурну трансформацію можна розглядати у секторному і територіальному розрізах.

У секторному розрізі вона проявляються через зміну: елементів господарського комплексу, потужностей та обсягів надання послуг, зайнятості населення за галузями комплексу, галузевої структури комплексу у цілому.

У територіальному розрізі результатом прояву трансформаційних процесів у господарському комплексі є: зміна сформованої територіальної структури, виокремлення депресивних, периферійних територій та полюсів росту, формування підприємницьких мереж, кластерів, територій пріоритетного розвитку тощо.

Результатом здійснення функціональної трансформації є перепрофілювання, диверсифікація, переспеціалізація, ринкова профілізація, формування вертикальних ринкових структур.

Організаційна трансформація проявляється в адаптації до ринкових умов, зміні форм організації господарства: спеціалізації, інтеграції, концентрації, монополізації, перехід до “гнучкого виробництва” і т.д.

Впровадження управлінської трансформації передбачає перехід на бізнес-планування, введення логістичних схем у діяльність та утворення маркетингових систем, перехід до стратегічного планування, становлення корпоративного управління та створення, для прикладу, місцевих (муніципальних) корпорації та логістичних центрів.

Усі типи трансформацій господарського комплексу регіону мають місце у туристичній галузі, водночас остання відіграє роль детермінанта трансформаційних процесів в інших, суміжних до себе галузях (транспорт, торгівля, побутове обслуговування, ресторанне господарство, будівництво, освіта) стимулюючи ефект мультиплікативності трансформаційних процесів.

Виразником розвитку туристичної галузі Львівської області у межах України є характеристики обсягів та спрямованості туристичних потоків, ємкості й функціонування готельних закладів (рис. 1, 2).

За 2011 р. Львівську область відвідало 12097 іноземних та 40729 внутрішніх туристів, що в 2,1 та 0,6 рази менше від показника 2000 р. Кількість екскурсантів за цей період зменшилась на 6,4%, а кількість громадян України, що виїжджали за кордон навпаки зросла в чотири рази (табл. 1.).

Таблиця 1

Туристичні потоки Львівської області

	2000 р.	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Кількість обслугованих туристів	118811	90756	117242	143610	109947	153939	167964
у тому числі:							
іноземні туристи	23759	11233	9478	14062	9306	9894	12097
громадяни України, що виїжджали за кордон	28547	35068	58250	76851	59040	102340	115138
внутрішні туристи	66505	44455	49514	42697	41601	41705	40729
Кількість екскурсантів	64913	112450	79320	78418	79695	56045	61328

Укладено на основі: [2, с. 20; 9].

За роки інтенсивного розвитку туризму позитивні зміни відбулися у сфері готельного господарства. За період 2000—2011 рр. на території регіону у 4,2 рази зросла кількість готельних закладів (з 55 до 228) та в 2,6 рази їх місткість (з 4893 до

12589 місць) [9, с. 313]. Серед новоспоруджених готелів переважали малі та середні за місткістю. Територіально більшість новопобудованих готелів зосереджувалися у м. Львові та його околицях, а також у м. Трускавець, смт. Славське. Позитивом є започаткування функціонування хостелів, особливо у м. Львові.

У 2010 р. готельні заклади Львівської області отримали 270,5 млн грн доходу від надання послуг з проживання та 59,1 млн грн доходу від надання додаткових послуг, що було в 12,8 рази та 11,8 рази більше від показників 2000 р. [2, с. 27]. Також на 12,5 % збільшилась кількість громадян інших країн, які приїздили лікуватись у санаторно-курортні заклади Львівщини (1448 осіб у 2010 р. проти 1287 у 2009 р.) (рис. 3). Туристичні агентства та бюро подорожей реалізували послуг у 2010 р. на 72197,7 тис. грн. [2].

Розвиток туристичної сфери Львівської області вплинув на перебіг трансформа-

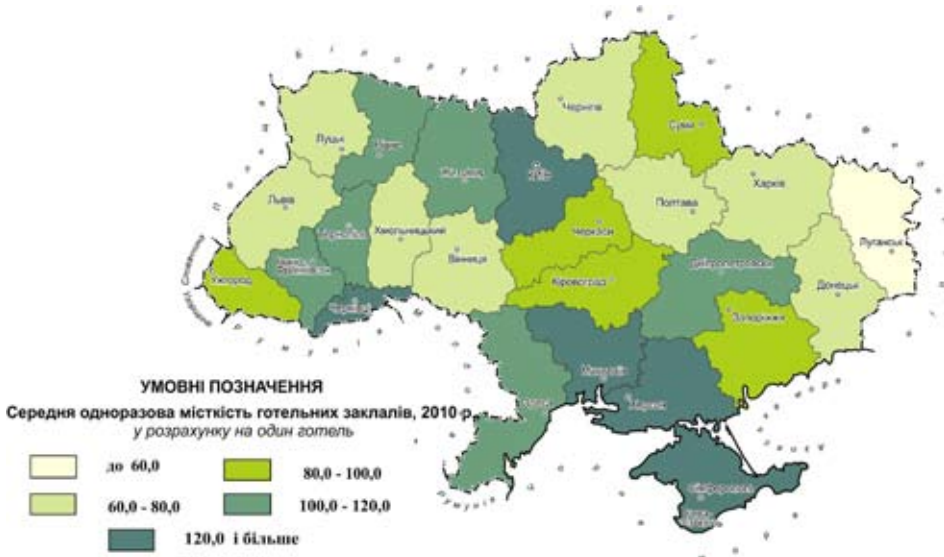

Рис. 1. Місткість готельних закладів України.

ційних процесів в області перш за все у секторному розрізі. Зокрема, зросла частка осіб працездатного віку зайнятих у туристичній сфері — з середини 90-их років ХХ ст. у сім з половиною разів у цілому, а за окремими видами діяльності, як то надання екскурсійних послуг — у більше як десять разів [2, 9]. Найбільший приріс зайнятих у сфері туризму приурочений до м. Львова, м. Трускавець, м. Східниця, м. Моршин, смт. Славське, Пустомитівського, Сколівського, Стрийського, Жовківського районів. Також збільшилася частка туризму у цілому по Львівській області в структурі реалізованих послуг населенню: з 1,73% (2005 р.) до 2,47% (2010 р.) (табл. 2).

Суттєво за окремими районами та населеними пунктами зазнала змін й галузева структура комплексу, наприклад, у Сколівському районі сфера туризму стала провідною у структурі господарства, суттєво випередивши лісозаготівельну та деревообробну, які протягом довгого періоду виконували роль комплексуючих галузей та визначали про філь спеціалізації господарства району. Крім того вона позитивно вплинула на формування

дохідної частини бюджету: за результатами 2011 р. дохід району перевищує видаткову частину на 2255 тис. грн. (шостий показник з-поміж адміністративних одиниць області) [9, с. 29]. Аналогічна картина спостерігається й в інших туристичних й рекреаційно-оздоровчих центрах області — м. Моршин, м. Трускавець, за винятком м. Львова, де по-сьогодні туризм відіграє другорядну роль у формуванні наповнення бюджету.

Рис. 2. Санаторно-курортні заклади України.

Таблиця 2

Частка туризму у структурі реалізованих послуг населенню

Назва адміністративної одиниці	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
У цілому по області	1,73	2,26	1,90	1,83	2,47
м. Львів	2,58	2,75	2,49	2,12	2,65
м. Дрогобич	5,18	14,72	5,88	13,84	19,38
м. Моршин	0,84	0,71	0,21	...	0,32
м. Трускавець	0,51	1,99	0,59	0,72	1,69
Жовківський район	0,29	0,63	0,90	0,98	1,33
Пустомитівський район	3,16	0,23	0,21	0,14	0,23
Сколівський район	...	27,52	20,55	12,51	24,2

Укладено на основі: [2, с. 22; 9, с. 149].

Змін зазнала й територіальна структура господарського комплексу Львівської області із-за розвитку туризму. Останній: сприяв подоланню периферійності розвитку Сколівського району, депресивних тенденцій у функціонуванні Яворівського та Жовківського районів; сформував нові полюси росту господарського комплексу в Стрийському, Старосамбірському, Мостиському районах (табл. 3); став основою для створення у 2000 р. спеціальної економічної зони туристсько-рекреаційного типу “Курорт-тополіс Трускавець” в адміністративно-територіальних межах м. Трускавця; виступає підґрунтям для утворення транскордонного туристичного кластеру у відповідності до

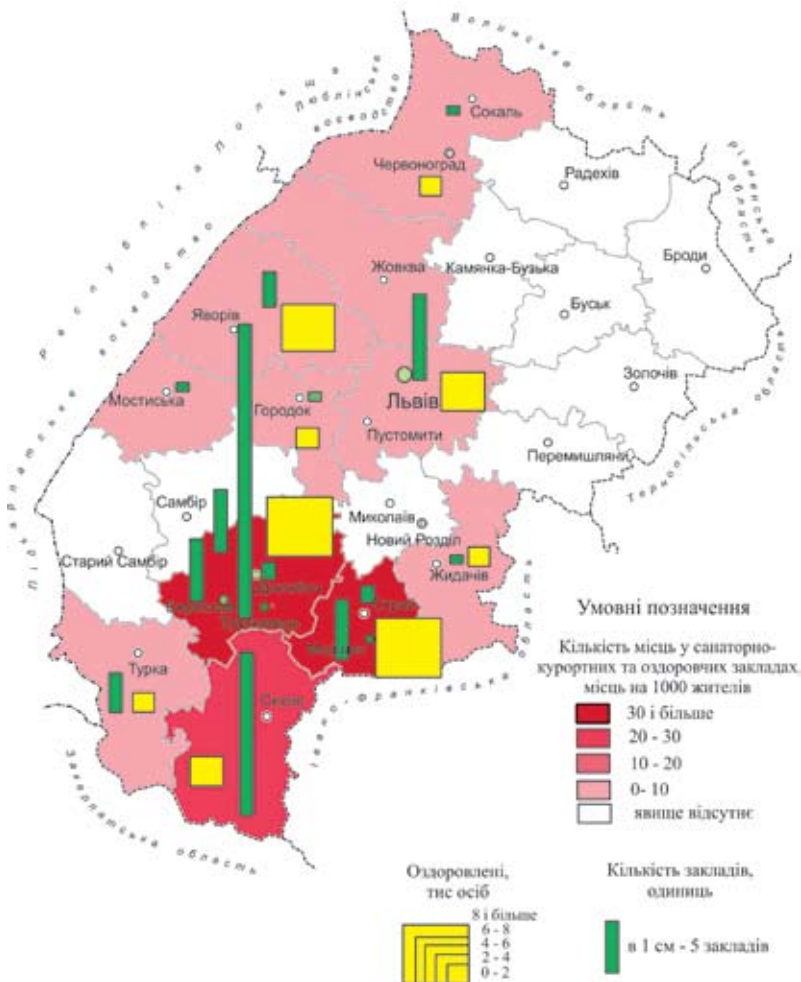

Рис. 3. Санаторно-курортні заклади Львівської області, 2011 р.

“Спільної стратегії розвитку українсько-польського транскордонного регіону (Волинська, Львівська, Закарпатська області та Люблінське і Підкарпатське воєводства) на період до 2015 року” [10].

Результатом розвитку туристичної сфери Львівської області є диверсифікація послуг, що надаються: санаторно-оздоровчими закладами регіону рекреантам (розширення переліку лікувально-оздоровчих процедур, введення додаткових спа-процедур); транспортною сферою, особливо у сегменті авто- та залізничного пасажироперевезення (запровадження додаткових поїздів у період новорічних, Великодніх свят), авіаперевезення (чартерні рейси); культурною сферою (перехід до тематичної, сезонної музейної й екскурсійної діяльності; запровадження гнучкого підходу в поданні екскурсійної інформації за вимогою туриста), освітньою (перехід до цілеспрямованої підготовки фахівців із напрямку “Туризм” (кафедра туризму в Львівському національ-

Таблиця 3

Нові туристичні центри (поліуси росту господарського комплексу)
Львівської області

Туристичний центр	Рік започаткування діяльності	Вид туризму, що розвивається	Господарські одиниці, що надають туристичні послуги
с. Плав'є (Сколівський район)	2006	Гірський, рекреаційно-оздоровчий, спортивний	Гірськолижний комплекс «Плай» (два в'язи протяжністю 400 м.; готель «Плай» (42 двомісні номери); ресторан «Полонина»; ресторан «Плай»; бістро «Верховина»; бістро «На схилі»; спа-центр «Шафран»; лижна школа «Плай»; музей Бойківської та Гуцульської культур; церква святого Архистратига Михаїла)
с. Розгірче (Стрийський район)	2005	Рекреаційно-оздоровчий, екотуризм, агротуризм	Відпочинковий комплекс «Цісарське урочище» (3 озера (послуги з риболовлі); 2 будинки (на 14 місць кожний); 5 дерев'яних одноповерхових котеджів (на 3 місця); дерев'яний двоповерховий котедж (на 6 місць); ресторан «Колиба»); Фермерське господарство «Розгірче» (страусина ферма, розведення буйволів, кінне господарство (коні породи «Гуцули»); школа верхової їзди; музей «Криївка»; ресторан «Родинний дім»; дві агрооселі)
с. Смерічка (Старосамбірський район)	2008	Екотуризм, сільський, зелений, агротуризм	Приватні садиби мешканців поселення (котедж на 9 місць; сільський будинок на 4 місця);
с. Ясениця-Замкова (Турківський район)	2005	Рекреаційно-оздоровчий	Туристична база «Бойківський двір» (5 дерев'яних котеджів на 70 місць; ресторан «Бойківський двір»)
с. Розлуч (Турківський район)	2000	Рекреаційно-оздоровчий, зелений	Готель «Собінь» (22 місця; ресторан); Туристична база «Бойківчанка» (котедж на 8 осіб; окремих дерев'яний будинок); Ресторан «Альтана»; Агрооселя Хмелинської Ганни Петрівни
с. Довгомостиська (Мостиський район)	2006	Рекреаційно-оздоровчий	Готельно-відпочинковий комплекс «Шервуд» (готель (24 номери); ресторан «Колиба»; ресторан «Зимовий сад»)

Укладено на основі: [12].

ному університеті імені Івана Франка (2003 р.); Львівський інститут економіки й туризму (2004 р.); кафедра туризму Інституту екології, природоохоронної діяльності та туризму ім. В. Чорновола НУ «Львівська політехніка» (2011 р.) тощо.

Результатом здійснення функціональної трансформації є ринкова профілізація готельних закладів Львівської області, а відповідно й закладів ресторанної сфери, торгівлі та формування на території області осередків горизонтальних й вертикальних ринкових структур (готель «Дністер» входить до складу першої української мережі «Прем'єр Готелі»).

Сприяє туризм й перебігу процесів організаційної та управлінської трансформації господарського комплексу Львівської області. Зокрема проектом оптимізації транспортно-туристичної сфери Львівської області є створення логістичних центрів [1]. Логістичний центр — це організація, яка бере на себе обов'язки з координації процесів перевезення та обслуговування туристів, налагодження взаємозв'язків між туристами, туристичними та транспортними організаціями, готельними закладами, поширення інформації про туристичні продукти та формування туристичних потоків. Створення логістичних центрів на території Львівської області дасть змогу поєднати в єдиному комплексі процеси формування туристичних потоків та обслуговування туристів, підвищить ефективність функціонування туристичних фірм, екскурсійних бюро, готельних комплексів, компаній перевізників, допомагатиме формуванню позитивного туристичного іміджу регіону, який з часом можна пропагувати як регіональний бренд.

При проектуванні мережі логістичних центрів необхідним є врахування новітньої концепції “Pull-підхід”, яка дозволить координувати обсяги турпотоків з пропускними можливостями туристичних ресурсів та об'єктів [7; 8, с. 211].

У межах Львівської області доцільним є створення регіональних (які координуватимуть логістичні процеси, операції в межах усієї області) та локальних (у межах конкретних туристичних пунктів) логістичних центрів. Регіональні логістичні центри виходячи із критеріїв проходження основних транспортних артерій та туристичних потоків оптимально створити у м. Львові та м. Стрию, натомість як локальні у м. Трускавець, м. Моршин, м. Жовква, м. Сколе, м. Славське, м. Мостиська тощо.

Аналізуючи позитивний вплив туризму на трансформацію господарського комплексу Львівської області не варто забувати про необхідність розвитку у структурі господарства й інших видів діяльності (становлення агробізнесу, здійснення процесів реіндустріалізації), які збалансуюватимуть господарський комплекс регіону, роблячи його стійким до внутрішніх та зовнішніх економічних, політичних, соціальних викликів унеможливаючи ефект колапсу господарства регіону через форс-мажорні обставини у функціонуванні туристичного сегменту. Водночас володіючи значним туристичним потенціалом подальших досліджень потребує ефект мультиплікативності трансформаційних змін господарського комплексу Львівської області спричинених інтенсивним розвитком туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бордун О. Ю.* Оптимізація транспортно-туристичної сфери регіону (на прикладі Львівської області) / О. Ю. Бордун, Л. І. Котик // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 4. : Географія і сучасність. — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. — Вип. 14(26). — С. 140—146
2. *Готельне господарство та туризм у Львівській області* : стат. збірник / [відп. ред. М. П. Пинда]. — Львів : Гол. упр. статист. у Львів. обл., 2011. — 109 с.
3. *Захарченко В. І.* Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України / В. І. Захарченко. — Вінниця : Гіпаніс, 2004. — 547 с.
4. *Єрохін С. А.* Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) : наук. монографія / С. А. Єрохін. — К. : Світ Знань, 2002. — 528 с.
5. *Котик Л. І.* Підходи до типізації трансформації господарського комплексу регіону / Л. І. Котик // Регіон-2011: стратегія оптимального розвитку : матер. конф. — Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. — С. 184-187.

6. *Мальська М. П.* Просторові системи послуг (теорія, методологія, практика) : монографія / М. П. Мальська. — К. : Знання, 2009. — 363 с.
7. *Михайліченко Г. І.* Логістика в туризмі : конспект лекцій / Г. І. Михайліченко. — К. : ЦПНМВ КНТЕУ, 2009. — 104.
8. *Смирнов І. Г.* Логістика: просторово-територіальний вимір : монографія / І. Г. Смирнов. — К. : ВГЛ Обрії, 2004. — 335 с.
9. Статистичний щорічник Львівської області за 2011 р. — У 2 т. — Львів : Гол. упр. статист. у Львів. обл., 2012.
10. Стратегія розвитку Львівської області до 2015 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.loda.gov.ua/ua/priorities/strategy>.
11. Трансформаційна структура господарства України: регіональний аспект / [за ред. Г. В. Балабанова, В. П. Нагірної, О. М. Нижник]. — К. : Міленіум, 2003. — 404 с.
12. Центр туристичної інформації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://touristinfo.lviv.ua/uk/lviv/region>.
13. *Шаблій О. І.* Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / О. І. Шаблій. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. — 744 с.

*Стаття: надійшла до редколегії 29.05.2012
прийнята до друку 08.06.2012*

ROLE OF TOURISM IN TRANSFORMATION OF ECONOMY OF LVIV REGION

L. Kotyk

*Ivan Franko National University of Lviv
Doroshenko str., Lviv, 79000, Ukraine*

Role of tourism in of transformation processes of economy on territory of Lviv region was analyzed. Launching innovative activity, formation of new regional centers of tourist activity, overcoming problems of depression and peripheral was focused attention.

Key words: transformation of economy, tourism, innovation, depression, periphery, logistics center.

РОЛЬ ТУРИЗМА В ТРАНСФОРМАЦИИ ХОЗЯЙСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Л. Котык

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. П.Дорошенка, 41, м. Львов, 79000, Украина*

Проанализирована роль туризма в развитии трансформационных процессов хозяйства на территории Львовской области. Обращено внимание на начало инновационной деятельности, формирования новых территориальных центров туристической деятельности, преодоления проблем депрессивности и периферийности.

Ключевые слова: трансформация хозяйственного комплекса, туризм, инновации, депрессивность, периферия, логистический центр.